

Lagutskottet

Människan är hel - förbjud omvändelseterapier

INLEDNING

Remiss

Människan är hel - förbjud omvändelseterapier (MI 6/2023 rd): Ärendet har remitterats till utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- företrädare för initiativtagarna Perttu Jussila
- lagstiftningsråd Jussi Matikkala, justitieministeriet
- polisinspektör Arto Hietanen, inrikesministeriet
- regeringsråd Maija Iles, social- och hälsovårdsministeriet
- statsåklagare Anu Mantila, Åklagarmyndigheten
- jämställdhetsombudsman Rainer Hiltunen, jämställdhetsombudsmannens byrå
- diskrimineringsombudsman Kristina Stenman, diskrimineringsombudsmannens byrå
- polisinspektör Visa Weckström, Polisstyrelsen
- enhetschef Jarmo Kokkonen, Kyrkostyrelsen
- specialplanerare Aino Jehkoi, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- avdelningsöverläkare Katinka Tuisku, HUS-sammanslutningen
- överläkare, professor Riittakerttu Kaltiala, Birkalands välfärdsområde
- ledande expert Tommi P. Pesonen, Loisto settlementti ry
- ledande expert Kristian Wahlbeck, MIELI Psykisk Hälsa Finland rf
- upphandlingschef Hanna-Leena Autio, Regnbågsföreningen Malkus rf
- ordförande Pekka Rantala, Seta ry
- självvårdsterapeut Tarja Vilppola, Suomen ACC ry
- ordförande Andrew Chambers, Suomen Elävät Vedet ry
- pastor Ari Puonti, Evangeliska Alliansen i Finland rf
- specialistläkare i psykiatri Teemu Kärnä, Psykiaterföreningen i Finland
- ordförande Jari Lipsanen, Finlands Psykologförbund rf
- styrelseledamot Vilja Heikkilä, Trans ry
- ordförande Tanja von Knorring, Träsfeminina rf
- ordförande Katja Wongui, Translasten ja -nuorten perheet ry
- verksamhetsledare Katri Kuusikallio, Religionernas samarbete i Finland - RESA-forumet rf
- sexualterapeut Johanna Aapakallio
- religionsforskare Peik Ingman

Betänkande LaUB 4/2025 rd

- expert Patrick Tiainen
- professor Kimmo Nuotio
- professor Elina Pirjatanniemi
- professor Matti Tolvanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira)
- Amnesty International Finländska sektionen rf
- Luontaishoitoalan Foorumi ry
- Yttrande- och religionsfrihet rf
- Trasek ry.

Öppen utfrågning

Lagutskottet ordnade den 15 februari 2024 en öppen utfrågning riktad till riksdagsledamöter och medier samt till allmänheten via webbsändning. Där hördes en företrädare för initiativtagarna, diskrimineringsombudsmannen samt sakkunniga från Institutet för hälsa och välfärd, Seta ry, Psykiaterföreningen i Finland rf och Finlands Psykologförbund rf.

MEDBORGARINITIATIVET

Syftet med medborgarinitiativet är att förbjuda terapier som syftar till att omvända personer som hör till sexuella minoriteter, transpersoner och personer med intersexvariationer så att de blir heterosexuella och/eller cispersoner. I initiativet förutsätts det att lagberedning inleds för att kriminalisera omvändelseterapier. Det är fråga om ett förslag i form av ett åtgärdsinitiativ som inte innehåller något konkret lagförslag.

Med omvändelseterapier avses enligt initiativet behandlingar som syftar till att ändra sexuell läggning eller könsidentitet. Det står i initiativet att terapierna bygger på den snedvridna tanken att andra sexuella läggningar än heterosexualitet eller en könsidentitet som skiljer sig från det kön som fastställs vid födseln på något sätt kunde botas och korrigeras, alltså ”omvändas”.

Enligt motiveringen till initiativet kan omvändelseterapier redan vara kriminella, men de identifieras inte som sådana. I initiativet anses det att även om omvändelseterapierna i de flesta fall skulle uppfylla rekvisitet för misshandel, vore det effektivast att genom lag separat föreskriva att terapierna är kriminella för att avvärja den skada de orsakar eller att ändra definitionen av misshandel i strafflagen på så sätt att den entydigt också inbegriper omvändelseterapier. Kriminalisering skulle enligt initiativet också tydligt signalera att terapierna inte är samhälleligt godtagbara.

Omvändelseterapier uppges strida mot de mänskliga rättigheter som tryggas i grundlagen och i internationella konventioner. Medborgarinitiativet förutsätter att riksdagen vidtar åtgärder för att trygga de mänskliga rättigheterna för finländare och andra som bor i Finland genom att kriminalisera sådana terapier.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Uppläggnings- och begreppsapparaten i betänkandet

I betänkandet beskriver utskottet först rättsläget i Finland och i vissa andra länder. Därefter relateras behandlingen av medborgarinitiativet i utskottet samt utskottets bedömningar och slutsatser i frågan.

Av konsekvensskäl använder sig utskottet av begreppet ”omvändelseterapier” i linje med medborgarinitiativet. Begreppet är i viss mån tvetydigt och rentav missvisande, men enligt uppgifter till utskottet är det ganska etablerat. Begreppet rymmer ett brett spektrum av olika insatser och åtgärder som syftar till att ändra eller osynliggöra en persons sexuella läggning eller könsidentitet. Omvändelseterapier kan till exempel bygga på psykoterapeutisk, medicinsk eller religiös övertygelse, eller på en kombination av dessa, och de kan omfatta olika påtryckningsmedel från lindrig övertalning till våldsamma handlingar.

Nuläget

Finland har ingen lagstiftning om sådana omvändelseterapier som avses i medborgarinitiativet. Terapierna har inte särskilt förbjudits genom lag och de är inte separat kriminaliserade i strafflagen.

Att skada någons hälsa är straffbart enligt 21 kap. i strafflagen. Den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa gör sig skyldig till misshandel (21 kap. 5 § i strafflagen). Också försök till misshandel är straffbart. Hälsoskador är utöver fysiska skador bland annat psykiska skador som visar sig som psykiska störningar. För att misshandeln ska vara straffbar krävs det att den är uppsåtlig. En gärning är uppsåtlig, om gärningsmannen avsett att orsaka följden eller ansett följden vara säker eller övervägande sannolik.

Den som av oaktsamhet förorsakar någon annan en kroppsskada eller sjukdom som inte är ringa, ska dömas för vållande av personskada (21 kap. 10 § i strafflagen). I 21 kap. i strafflagen föreskrivs det dessutom om dödsvållande (8 och 9 §) och om framkallande av fara för hälsan (13 §).

Lämnande av osanna eller vilseledande uppgifter kan beroende på fallet uppfylla brottsrequisitet för bedrägeri (36 kap. 1 § i strafflagen) eller marknadsföringsbrott (30 kap. 1 § i strafflagen). I strafflagen föreskrivs det också bland annat om diskriminering (11 kap. 11 § i strafflagen), ärekränkning (24 kap. 9 § i strafflagen), olaga tvång (25 kap. 8 § i strafflagen) och olaga förföljelse (25 kap. 7 a § i strafflagen).

Enligt uppgifter till utskottet är det inte känt att det skulle finnas någon rättspraxis i fråga om omvändelseterapier som avses i initiativet. Tingsrätten har dock nyligen behandlat ett fall där svarandena åtalats för misshandel på grund av att de påstås ha gett en person omvändelseterapi. Domstolen har ännu inte kommit med något avgörande.

Betänkande LaUB 4/2025 rd

Internationell jämförelse

I medborgarinitiativet beskrivs i korthet rättsläget internationellt. Av EU-länderna har Malta enligt initiativet 2016 förbjudit omvandelseterapier genom lag. I många andra västländer, såsom Tyskland, Kanada och Förenta staterna, pågår lagstiftningsprojekt för att kriminalisera omvandelseterapier. Även Europaparlamentet har uppmanat EU-medlemsstaterna att förbjuda omvandelseterapier.

Lagutskottet har bitt justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet komma med ytterligare information om rättsläget i andra länder. Sammanfattningsvis har utskottet fått följande information.

Enligt en utredning som Europaparlamentet gjorde 2023 har vissa stater förbjudit omvandelseterapier genom lag (t.ex. Ecuador, Kanada, flera delstater i Förenta staterna, Nya Zeeland, Island, Frankrike, Tyskland, Grekland, Malta, Spanien och Cypern). Vid tiden för utredningen hade en kriminalisering dessutom antingen föreslagits, alternativt pågick en debatt om kriminalisering, i många länder (t.ex. Belgien, Portugal, Österrike, Irland, Nederländerna, Storbritannien och Schweiz). I vissa länder, såsom Brasilien, Albanien och Israel, har man i stället förlitat sig på fack-organisationer inom hälso- och sjukvården. Organisationerna ska vidta disciplinära åtgärder, till exempel frånta sina medlemmar rätten att utöva yrket om de deltar i omvandelseterapier. Vissa länder, som Grekland, har infört förbud enbart för hälso- och sjukvårdspersonal att tillhandahålla terapier. I en del andra länder (Frankrike, Tyskland, Malta och Spanien) gäller förbudet alla tillhandahållare utan åtskillnad. Vissa länder har enbart kriminaliserat terapier som ges minderåriga och utsatta vuxna (Tyskland, Grekland och Malta), medan andra har utsträckt förbudet så att det också gäller vuxna, oberoende av samtycke (Frankrike, Spanien och Cypern). Straffen varierar från böter till fängelse. Även marknadsföring av omvandelseterapier är förbjuden i vissa stater (bl.a. Tyskland och Grekland).

I det följande redovisas mer detaljerad information om rättsläget i Norge, Tyskland, Danmark och Sverige.

Norge

Strafflagens 24 kap. om ”vern av den personlige frihet og fred” kompletterades 2023 med bestämmelser om förbud mot omvandelseterapier (270, 270 a och 270 b §).

I kultur- och jämställdhetsdepartementets proposition, som ledde till att straffbestämmelserna infördes, står det att det fanns en rad straffbestämmelser som kan bli tillämpliga på enskilda gärningar som syftar till att påverka en person för att denna ska ändra, förneka eller undertrycka sin sexuella läggning. Däremot fanns det inte någon straffbestämmelse som direkt gällde psykoterapeutiska, medicinska, alternativmedicinska eller religiöst baserade metoder eller andra liknande systematiska metoder med syftet att åstadkomma en sådan förändring.

Enligt 270 § (*konverteringsterapi*) i strafflagen ska böter eller fängelsestraff på högst tre år föreläggas den som kränker någon annan genom att använda psykoterapeutiska, medicinska, alternativmedicinska eller religiöst baserade metoder eller motsvarande systematiska metoder i syfte att

Betänkande LaUB 4/2025 rd

påverka denne i syfte att ändra, förneka eller undertrycka hans eller hennes sexuella läggning eller könsidentitet.

Samma straff gäller för den som utsätter en person under 18 år för de metoder eller förfaranden som nämns i första momentet i syfte att få personen att ändra, förneka eller undertrycka sin sexuella läggning eller sin könsidentitet. Ovetskap om barnets rätta ålder leder inte till strafffrihet, om gärningsmannen kan klandras för ovetskapen.

Enligt bestämmelsen om grov gärningsform (270 a §, *grov konverteringsterapi*) kan fängelsestraff på högst 6 år dömas ut för grov överträdelse av 270 §. För att avgöra om överträdelsen är grov ska särskild vikt fästas vid om den har medfört betydande skada på kropp eller hälsa, om den har varit långvarig och om det är ett större antal människor som gjort sig skyldiga till den.

I 270 b § föreskrivs det dessutom om straff för marknadsföring av omvandelseterapier. För marknadsföring kan böter eller fängelse i högst sex månader dömas ut.

Tyskland

I Tyskland stiftades 2020 en speciallag om skydd mot omvandelseterapier (*Gesetz zum Schutz vor Konversionsbehandlungen*). I 2 § föreskrivs det om förbud mot terapier för personer under 18 år samt mot terapier för personer över 18 år som inte gett sitt samtycke.

Lagen tillämpas enligt 1 § 1 mom. på alla omvandelseterapier som syftar till att ändra eller undertrycka en sexuell läggning eller självupplevd könsidentitet. Enligt 2 mom. tillämpas lagen inte på behandling av medicinskt identifierade störningar i den sexuella läggningen och enligt 3 mom. inte heller på kirurgiska medicinska åtgärder eller hormonbehandlingar som syftar till att uttrycka en persons självupplevda könsidentitet eller uppfylla en persons önskan om ett mer maskulint eller feminint utseende.

I 5 § kriminaliseras handlingar som strider mot förbudet i 2 § och för vilka böter eller fängelse i högst ett år kan dömas ut. Enligt 2 mom. tillämpas 1 mom. inte på vårdnadshavare, förutsatt att de inte grovt kränker sin omsorgs- eller uppfostringsskyldighet genom att göra sig skyldiga till brott.

I 3 § förbjuds också marknadsföring, tillhandahållande och ordnande av omvandelseterapier. För överträdelse av förbudet kan det enligt 6 § påföras böter på högst 30 000 euro som administrativ påföljd.

Danmark

I den danska strafflagen kriminaliseras inte omvandelseterapier separat. Alla former av våld eller hot om våld i samband med omvandelseterapier är straffbara enligt de allmänna bestämmelserna i strafflagen. Också bland annat 243 § i strafflagen, där det föreskrivs om familjevåld och enligt vilken psykiskt våld är straffbart, kan bli tillämplig i fråga om omvandelseterapier. Enligt paragrafen ska den som hör till, är nära anknuten till eller tidigare har haft en sådan anknytning till en annan persons hushåll och som upprepade gånger under en viss tidsperiod utsätter den andra personen för grovt nedvärderande, förnedrande eller kränkande beteende som är ägnat att otillbörligt

Betänkande LaUB 4/2025 rd

kontrollera den andra personen, inbegripet utövande av negativ social kontroll, straffas för *psykiskt våld* med böter eller fängelse i högst tre år. Också bestämmelserna om straff för brott mot frihet, såsom 260 § i strafflagen, kan bli tillämpliga.

Sverige

Den svenska *brottsbalken* innehåller inga bestämmelser om kriminalisering av omvandelseterapier. Att tvinga någon till omvandelseterapi kan vara straffbart genom de allmänna bestämmelserna i brottsbalken, exempelvis som olaga tvång.

I Sverige har det nyligen gjorts en omfattande utredning om bland annat behovet av en straffbestämmelse om omvandelseterapier (SOU 2023:37: *Förstärkt skydd för den personliga integriteten. Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök*). I utredningen stannade man för att de gällande straffbestämmelserna täcker in de allvarligaste påverkansmetoderna och att de påverkansförsök som faller utanför det straffbara området inte är tillräckligt allvarliga för att motivera en kriminalisering. Dessutom ansågs kriminalisering inte vara ett effektivt medel för att motverka det oönskade beteendet.

Utfrågning av sakkunniga

Laguskottet har haft omfattande sakkunnigutfrågningar om medborgarinitiativet. Enligt sakkunniga bottnar omvandelseterapier historiskt sett i att avvikande sexuell läggning eller sexuell identitet har betraktats som en skadlig avvikelse, sjukdom eller rentav synd. Som behandlingar användes bland annat psykoterapi och åtgärder av religiösa samfund. Numera respekteras dock autonomi i det psykoterapeutiska arbetet och man avstår från försök att förändra personen. Enligt Finlands psykologförbunds anvisningar ska ingen psykolog delta i genomförandet av omvandelseterapier eller hänvisa någon till sådan terapi, vare sig terapin tillhandahålls inom hälso- och sjukvården eller inte. Också Psykiaterföreningen i Finland har tagit avstånd från omvandelseterapier. Enligt Kyrkostyrelsen godkänner kyrkan inte heller i sin verksamhet eller religionsutövning någon praxis som syftar till att förändra en annan människas sexuella identitet eller könsidentitet.

Medicinskt sakkunniga betonar vikten av att hälso- och sjukvårdsverksamheten är evidensbaserad och bygger på god vård- och verksamhetspraxis. Enligt social- och hälsovårdsministeriet är omvandelseterapi inte en godkänd metod inom hälso- och sjukvården och ingår inte i den offentligt finansierade hälso- och sjukvården i Finland. Enligt ministeriet är det fråga om icke-medicinsk verksamhet på vilken social- och hälsovårdslagstiftningen i princip inte tillämpas, särskilt till den del sådan verksamhet bedrivs i religiösa samfund. När personer tillhandahåller omvandelseterapi är de inte verksamma som yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården även om de skulle ha utbildning som sådana, och på dem tillämpas då inte bestämmelserna om tillsyn över yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården ska då inte heller vid tillhandahållandet av terapi hänvisa till sin utbildning som yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Om det i den egentliga hälso- och sjukvården eller i yrkesutövningen i fråga om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården förekommer osaklig verksamhet som inte grundar sig på allmänt godkända förfaranden inom hälso- och sjukvården och som kan beskrivas som omvandelseterapi, kan man ingripa i verksamheten med hjälp av tillsynen över hälso- och sjukvård och yrkesutbildade personer.

Betänkande LaUB 4/2025 rd

Sakkunniga har uppgett att omvandelseterapier inte har försvunnit heller i Finland. Så kallade terapier uppges förekomma framför allt i religiösa samfund men också exempelvis inom social- och hälsovården, även om det i det senare fallet inte nödvändigtvis anses handla om avsiktlig ”omvändelse”. Å andra sidan har det påpekats att den evidensbaserade kunskapen på området är mycket begränsad, särskilt i Finland.

Merparten av de sakkunniga anser att omvandelseterapier är entydigt skadliga. Terapierna anses kunna kränka åtskilliga grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter, såsom jämlikhet samt rätt till hälsa och integritetsskydd. I värsta fall anses de till och med bryta mot förbudet mot tortyr och omänsklig och grym behandling. Den bakomliggande tanken att den person som får terapi inte är hel på grund av sin identitet anses också kränka människovärdet. Särskilt utsatta är barn, unga och individer som hör till en sexuell minoritet eller är transpersoner eller personer med intersexvariationer.

De sakkunniga var av olika åsikt om den föreslagna kriminaliseringen av omvandelseterapier. En del förespråkade lagberedning, medan andra ansåg att det inte är befogat, eller motsatte sig förslaget, att inleda lagberedning. En del ansåg å sin sida att frågan om huruvida omvandelseterapier i Finland bör kriminaliseras eller inte kräver en noggrannare utredning och en bedömning av om den gällande strafflagstiftningen är tillämplig på terapierna.

Sakkunniga har också lyft fram att omvandelseterapier kan betraktas som psykiskt våld. Det har framförts att psykiskt våld identifieras dåligt i polisens arbete och rättspraxis och att våldet i Finland sällan blir straffbart som misshandel. Det bedöms finnas problem särskilt när det gäller att visa att det finns ett tillräckligt orsakssamband mellan psykisk påtryckning och hälsoskador. Detta problem väntas bli löst om omvandelseterapier kriminaliseras som en del av straffbarheten för den så kallade tvingande kontrollen. Bakom detta ligger tanken att omvandelseterapier kan gå ut på att ta kontroll över en annan person och kränka personens självbestämmanderätt, vilket uppfyller definitionen av tvingande kontroll. Vid tvingande kontroll är en förutsättning för straffansvar inte att en följd orsakas, utan att gärningen typiskt orsakar rädsla eller ångest hos offret. Som regleringsmodell har det hänvisats till en utredning som tagits fram åt justitieministeriet och där det föreslås att det i strafflagen föreskrivs om ett nytt brottsrekvisit för tvingande kontroll (se Justitieministeriets publikationer, Utredningar och anvisningar 2023:20).

Att införa straffbestämmelser

När straffbestämmelser införs måste man på behörigt sätt beakta de allmänna villkor för användning av straffrätten som lagutskottet tidigare lyft fram i olika sammanhang och de kriminaliseringsprinciper som delvis gäller samma frågor (se LaUU 9/2004 rd, LaUB 8/2004 rd, LaUB 15/2005 rd och LaUB 2/2006 rd samt även bl.a. LaUB 36/2010 rd, LaUB 43/2010 rd, LaUB 4/2014 rd, LaUB 11/2014 rd, LaUB 2/2017 rd, LaUB 16/2022 rd och LaUB 9/2024 rd).

Enligt de allmänna villkoren för användning av strafflagstiftning ska det för det första finnas en godtagbar grund för all strafflagstiftning. En godtagbar grund utgörs av att skyddsintressen ska skyddas mot handlingar som kränker eller allvarligt äventyrar dem. Skyddsintressen enligt rättsordningen är bland annat de grundläggande fri- och rättigheter som skyddas i grundlagen, såsom liv, hälsa och personlig integritet. Dessutom ska det finnas ett vägande samhälleligt behov som

Betänkande LaUB 4/2025 rd

kräver att en ny straffbestämmelse införs för att nå ett mål som bedöms vara godtagbart. Här beaktas annan gällande reglering samt eventuella alternativa metoder och åtgärder för att uppnå det eftersträlvade målet. För det tredje ska kriminaliseringen ha en preventiv verkan, dvs. det ska finnas motiverad anledning att anta att den nya straffbestämmelsen åtminstone i viss utsträckning har de effekter som eftersträvas. För det fjärde följer det av den straffrättsliga legalitetsprincipen att rekvisitet ska vara exakt och noggrant avgränsat.

Enligt den så kallade ultima ratio-principen, som hör till de etablerade kriminaliseringsprinciperna, kan straffrätten användas först som en sista utväg. Det som då bedöms är om man kan använda andra än straffrättsliga medel för att bekämpa det skadliga och klandervärda beteendet. Dessutom bör kriminaliseringen enligt principen om avvägning medföra mer nytta än skada. Som nytta bedöms bland annat kriminaliseringens förmåga att förebygga kränkningar av det skyddsintresse som skyddas genom straffbestämmelsen. Vid bedömningen av nackdelarna beaktas i sin tur bland annat de negativa konsekvenser som straffbarheten medför för olika parter och aktörer.

När straffbestämmelser införs måste också grundlagsutskottets allmänna villkor för begränsning av användningen av straffrätt beaktas (se bl.a. GrUB 25/1994 rd, GrUU 23/1997 rd, GrUU 17/2006 rd och GrUU 18/2007 rd). I sin praxis har grundlagsutskottet ansett att lagstiftaren har relativt breda kriminaliseringsmarginaler, även om både grundlagen och Finlands bindande internationella förpliktelser innebär vissa begränsningar i dem. Enligt grundlagsutskottet kan brottsbestämmelserna inklusive straffpåföljderna ses inte bara som inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna, utan också som rättsordningsmedel för att trygga dessa fri- och rättigheter. Bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna innebär således för lagstiftaren när det gäller strafflagar dels kringskurna befogenheter, dels verksamhetsförpliktelser. När enskilda kriminaliseringar bedöms från författningsrättslig synpunkt måste bägge slagen av konsekvenser beaktas (se GrUU 23/1997 rd). Enligt grundlagsutskottet måste straffbestämmelserna uppfylla både de allmänna villkoren för begränsning av grundläggande fri- och rättigheter och de eventuella särskilda villkor som varje enskild bestämmelse om fri- och rättigheterna kan medföra (GrUU 23/1997 rd, s. 2, och GrUB 25/1994 rd som det hänvisas till där). En del av dessa allmänna villkor — kravet på att begränsningen ska genomföras genom lag och kravet på att den ska vara exakt och noga avgränsad — kan härledas ur den straffrättsliga legalitetsprincipen. Med stöd av kravet på att inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara acceptabla måste ett vägan- de samhälleligt behov av inskränkningar kunna påvisas. Också grunden för inskränkningarna måste vara godtagbar inom systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna. Kravet på proportionalitet förutsätter å sin sida en noggrann avvägning av om det är nödvändigt att kriminalisera en handling för att skydda det bakomliggande skyddsintresset. Det gäller på denna punkt att avgöra om ett motsvarande syfte kan nås på något annat sätt som innebär ett mindre ingrepp i de grundläggande fri- och rättigheterna än kriminalisering.

När straffbestämmelser införs är också de straffrättsliga lagskrivningsprinciperna i den omarbetade strafflagen av betydelse. Dessa principer hänför sig bland annat till skrivsättet i straffbestämmelserna och fastställandet av straffskalorna.

Betänkande LaUB 4/2025 rd

Utvärdering och slutsatser

Som sagt kan den gällande strafflagens bestämmelser om misshandel redan nu tillämpas på omvändelseterapier. Utöver dessa kan flera andra bestämmelser i strafflagen vara av betydelse från fall till fall, såsom bestämmelserna om diskriminering och olaga tvång. Enligt motiveringen till medborgarinitiativet vore det effektivast att genom lag separat kriminalisera omvändelseterapier för att avvärja den skada terapierna orsakar eller att ändra definitionen av misshandel i strafflagen på så sätt att den entydigt också inbegriper omvändelseterapier. I initiativet förutsätts det att lagberedning inleds för att kriminalisera omvändelseterapier. Det är fråga om ett förslag i form av ett åtgärdsinitiativ som inte innehåller något konkret lagförslag.

Lagutskottet anser att syftet med medborgarinitiativet, att skydda de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för personer som hör till sexuella minoriteter, transpersoner och personer med intersexvariationer, i princip är godtagbart, eftersom integriteten i fråga om sexuell läggning och könsidentitet ingår i de individuella skyddsintressena. Omvändelseterapier som avses i initiativet riktas mot personer som i många avseenden är utsatta. Principerna för och karaktären av terapierna är diskriminerande och kan kränka de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna samt försvaga hälsan och välbefinnandet. Det finns inga vetenskapliga belägg för att terapierna kan förändra sexuell läggning eller könsuppfattning. Det är således fråga om verksamhet som är skadlig för hälsan och kränker de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Även om straffbestämmelserna i strafflagen på ovan nämnt sätt redan nu kan anses kunna tillämpas på situationer som hänför sig till omvändelseterapier, är rättsläget nödvändigtvis inte tillräckligt tydligt och heltäckande. Utmaningarna verkar gälla identifieringen av betydelsen av omvändelseterapier i förhållande till de gällande straffbestämmelserna samt tillämpningen av de gällande straffbestämmelserna på situationer med psykiskt våld. Det nuvarande rättsläget är således inte problemfritt med tanke på den allvarliga karaktären hos terapierna och dessas negativa konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för sexuella minoriteter, transpersoner och personer med intersexvariationer. Utskottet anser därför att förbudet mot och straffbarheten för omvändelseterapier bör förtydligas. Detta kan framhäva klandervärdheten, vilket kan bedömas ha en generell och särskilt preventiv effekt. Genom att förtydliga straffbarheten kan man dessutom effektivisera identifieringen och bekämpningen av terapier.

Enligt medborgarinitiativet bör omvändelseterapier kriminaliseras separat, alternativt bör straffbestämmelserna för misshandel preciseras. Å andra sidan har det vid utskottsbehandlingen som sagt också framförts en möjlighet att terapierna kriminaliseras som en del av den allmänna straffbestämmelsen om tvingande kontroll. Strafflagen innehåller för närvarande ingen straffbestämmelse av den typen, men enligt regeringsprogrammet ska behovet av en kriminalisering utredas under regeringsperioden. Lagutskottet tar inte ställning till regleringsmodellen, utan anser att det är motiverat att närmare utreda och bedöma olika alternativ vid lagberedningen.

Lagutskottet betonar att de ovan beskrivna kriminaliseringsprinciperna och de etablerade allmänna förutsättningarna för användning av straffrättskipning samt den avgränsning som bör göras i lagstiftningen på grund av de grundläggande fri- och rättigheterna bör beaktas på behörigt sätt i lagberedningen i enlighet med normala lagberedningsprinciper. Det är motiverat att beakta bland

Betänkande LaUB 4/2025 rd

annat att även om målet att skydda de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för sexuella minoriteter, transpersoner och personer med intersexvariationer i princip är godtagbart, har personerna rätt att få hjälp och stöd för att komma underfund med sin sexuella läggning och könsidentitet. Det kan därför uppstå problem med att tolka och dra gränsen för när det är fråga om kränkande och obehörig påverkan och å andra sidan när det är fråga om hjälp och stöd enligt personens egen fria vilja. Dessa omständigheter är relevanta för vilka handlingar som ska vara straffbara och hur individens egen vilja och samtycke inverkar på saken. Särskild uppmärksamhet måste också ägnas åt situationer där verksamheten riktar sig mot minderåriga, andra omyndiga eller personer som på annat sätt befinner sig i en situation där det råder obalans i maktförhållandena.

Kriminaliseringen förutsätter också att en viss allvarlighetsgrad överskrids samt att bredden och tillämpningen av de gällande straffbestämmelserna beaktas. Det är viktigt att granska dessa aspekter noggrant i lagberedningen, eftersom det enligt uppgift finns ett brett spektrum av omvårdelseterapier i varierande former och av olika allvarlighetsgrad. Samtidigt bör man se till att det inte uppstår hinder för lämplig undersökning eller behovsenligt stöd till och behovsenlig vård och behandling av personer som upplever könskonflikt.

Vid lagberedningen bör man också fästa uppmärksamhet vid att straffbestämmelserna skrivs exakt och noggrant avgränsat på det sätt som legalitetsprincipen kräver. Det innebär att straffbar verksamhet ska definieras noggrant och heltäckande och att definitionen inte får bli otydlig eller lämna rum för tolkning. Riktlinjer finns att hämta i de regleringsmodeller som tillämpas i andra länder, i synnerhet i de stater som är relevanta och jämförbara i relation till Finlands rättssystem. Det är emellertid viktigt att beakta att möjligheten att utnyttja internationella jämförelser ofta är begränsad bland annat på grund av skillnader i de straffrättsliga systemen samt i metod och teknik för lagskrivning.

Utskottet betonar också vikten av andra än straffrättsliga metoder för att avvärja och ingripa i omvårdelseterapier. Det är särskilt viktigt att satsa på ökad kunskap och tillräcklig utbildning.

Lagutskottet tillstyrker därför förslaget i medborgarinitiativet om att inleda lagberedning. Utskottet ser det som angeläget att lagberedningen inleds snarast. Som det konstateras ovan bör man vid lagberedningen i enlighet med normala lagberedningsprinciper beakta de etablerade allmänna förutsättningarna och kriminaliseringsprinciperna för att införa straffbestämmelser samt den avgränsning som bör göras i lagstiftningen på grund av de grundläggande fri- och rättigheterna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner förslaget i medborgarinitiativ MI 6/2023 rd om att lagberedning ska inledas.

Betänkande LaUB 4/2025 rd

Helsingfors 20.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
vice ordförande Eva Biaudet sv
medlem Pekka Aittakumpu saf
medlem Alviina Alametsä gröna
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Aleksi Jäntti saml
medlem Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Eemeli Peltonen sd
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Juha Viitala sd
ersättare Milla Lahdenperä saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Tuokila.

Betänkande LaUB 4/2025 rd Reservation 1

Reservation 1

Motivering

På grundval av sakkunnigutfrågningen finns det ingen tydlig och heltäckande bild av de olika former av omvändelseterapier som avses i medborgarinitiativet och inte heller av förekomst, tillhandahållare, offer, kvalitet eller kvantitet. Det finns inte heller i övrigt tillförlitliga forskningsdata i frågan. Dessutom saknas det en heltäckande kartläggning av i vilken mån de gällande bestämmelserna i strafflagen redan är tillämpliga på de omvändelseterapier som avses i medborgarinitiativet och om de är förknippade med sådana klandervärda gärningsformer som de gällande bestämmelserna i strafflagen inte är tillämpliga på.

I sitt gemensamma yttrande till lagutskottet understöder justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet följaktligen inte att medborgarinitiativet godkänns, åtminstone inte för närvarande. Ministerierna lyfter fram den vedertagna princip som konsekvent godkänts i Finland, nämligen att det måste finnas ett vägande samhälleligt behov för att en kriminalisering ska kunna göras. Det har varit praxis att strafflagen skrivs i enlighet med följande kriminaliseringsprinciper.

- Legalitetsprincipen, dvs. att en straffbar gärning måste definieras tillräckligt noggrant avgränsat i lagen. Omvändelseterapier anses förekomma inte bara inom religiösa samfund utan också inom social- och hälsovården, antingen medvetet eller omedvetet. Därför skulle det enligt sakkunniga i straffrätt vara svårt att definiera de gärningsformer som ska vara straffbara.
- Principen om skyddsintressen. Här handlar det om ett klandervärt förfarande som kränker ett skyddsintresse identifierat i rättsordningen. Utmaningen med den här definitionen är när det ska handla om orättmätig påverkan från utomstående och när personen själv har begärt hjälp.
- Principen om straffrätten som sista utväg. Det är motiverat att kriminalisera en gärning endast i situationer där det inte finns andra metoder för att avvärja klandervärt förfarande. Utifrån de yttranden som lämnats till lagutskottet kan andra metoder vara till exempel att öka utbildningen och medvetenheten. Av medborgarinitiativet eller sakkunnigytrandena om det framgår inte särskilt väl hur dessa metoder har utnyttjats och med vilka resultat. Av yttrandena framgår dock att den ökade medvetenheten har lett till tydliga förändringar till exempel i det medicinska och psykoterapeutiska arbetet. Å andra sidan kan man av yttrandena dra den slutsatsen att medvetenheten fortfarande kan ökas. Med tanke på ultima ratio-principen är det särskilt viktigt att flera av de nuvarande straffbestämmelserna kan bli tillämpliga på omvändelseterapier. Det är då också fråga om huruvida det finns några klart klandervärda förfaranden som uppfyller villkoren för kriminaliseringsprinciperna och som de gällande straffbestämmelserna inte är tillämpliga på.
- Principen om jämförelse av fördelar och nackdelar. Enligt justitieministeriets och social- och hälsovårdsministeriets gemensamma yttrande förutsätter kriminaliseringens legitimitet att de fördelar som kriminaliseringen medför klart överstiger eventuella nackdelar. Till de förstnämnda hör åtminstone att vissa klandervärda gärningar som man inte kunnat ingripa mot med gällande lagstiftning uteblir på grund av straffbestämmelserna. Till de senare kan till exempel höra att straffbestämmelserna också begränsar ändamålsenliga tjänster.

Justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet ansåg på ovan nämnda grunder att det först är nödvändigt att effektivisera tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna i

Betänkande LaUB 4/2025 rd

Reservation 1

fråga om könsidentitet och sexuell läggning i vårt land till exempel genom att öka medvetenheten och utbildningen. Det finns också behov av mer dokumentation om de företeelser som avses i initiativet. På samma sätt som det anses i den grundliga utredningen i Sverige bör det dock åtminstone i detta skede inte anses motiverat att införa nya straffbestämmelser.

Lagutskottet hörde i slutfasen av behandlingen också Matti Tolvanen, professor emeritus i straffrätt. Han förespråkade inte förslaget att kriminalisera omvandelseterapier som specifikt brott. Han ansåg att det största problemet med en kriminalisering anknyter till legitimitetsprincipen. Kriminaliseringen bör å ena sidan vara tillräckligt allmänt definierad och å andra sidan bör det straffbara beteendet framgå exakt av straffbestämmelsen så att det går att förutse att gärningen eller försummelsen omfattas av straffansvar. En separat kriminalisering av ett enskilt fenomen kan också strida mot proportionalitetskravet. Med tanke på principen om skyddsintressen vore det enligt Tolvanens mening mer motiverat att kriminalisera alla slags fenomen som orsakar eller är ägnade att orsaka en lika allvarlig kränkning av skyddsintresset, i detta fall den psykiska hälsan och friheten. Därför ansåg han att det bästa alternativet är att det i stället för att kriminalisera omvandelseterapier införs en allmän straffbestämmelse som kriminaliserar tvingande kontroll. Ett exempel på en sådan modell finns i norsk, dansk och engelsk lagstiftning. I Sverige har det föreslagits bestämmelser om brottsrekvisit med i stort sett motsvarande innehåll.

Slutligen påpekar jag att majoriteten i lagutskottet på ovan nämnda grunder i september 2024 stannade för att avslå medborgarinitiativet och lägga fram ett uttalande om att statsrådet först ska göra en omfattande utredning och först utifrån utredningen bedöma om det finns behov av att se över den straffrättsliga lagstiftningen eller annan lagstiftning för att skydda de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för sexuella minoriteter, transpersoner och personer med intersexvariationer och att behovet av andra åtgärder samtidigt ska bedömas. Först därefter hade det varit dags att vidta behövliga lagberedningsåtgärder och andra åtgärder. En konsekvent process skulle ha varit till heder för ett bra lagstiftningsarbete där man först utreder frågan och därefter drar slutsatser om eventuella lagstiftningsbehov och till sist inleder lagberedningsarbete. Lagutskottets utkast till betänkande läckte ut i offentligheten i september och ledde till uppståndelse, vilket fick många ledamöter i lagutskottet att ändra åsikt. Slutligen beslutade lagutskottet i februari 2025 efter omröstning att ändra sin ståndpunkt och tillstyrka medborgarinitiativet. Den process som föreslås i betänkandet blev i stället för en konsekvent kedja sådan att man först har kommit fram till en slutsats enligt vilken statsrådet i lagberedningsarbetet ska förbjuda och kriminalisera omvandelseterapier i strafflagen. Detta trots att det fortfarande inte finns någon tydlig och heltäckande bild av de olika former av omvandelseterapier som avses i medborgarinitiativet och inte heller av förekomst, tillhandahållare, offer, kvalitet eller kvantitet. Vidare finns det inga tillförlitliga forskningsdata att få i frågan. De ovan nämnda problemen med kriminaliseringsprinciperna i fråga om förbud mot och kriminalisering av omvandelseterapier som avses i medborgarinitiativet blir nu outredda. Dessutom beaktas inte det motiverade förslaget från Matti Tolvanen, professor emeritus i straffrätt, att det ska införas en allmän paragraf som skyddar den psykiska hälsan och friheten. Därför finns det risk för att strafflagen blir en lag som utifrån föreställningar och omröstning med acklamation kompletteras med alla möjliga nya brottsrubriceringar trots att gärningen inte kan beskrivas noggrant avgränsat och det inte finns forskningsdata om det påstådda fenomenet och dess omfattning.

Betänkande LaUB 4/2025 rd
Reservation 1

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen forkastar förslaget i medborgarinitiativ MI 6/2023 rd om att lagberedning ska inledas.

Helsingfors 20.3.2025

Timo Mehtälä cent

Betänkande LaUB 4/2025 rd Reservation 2

Reservation 2

Motivering

Problematiskt att definiera omvändelseterapier

Syftet med medborgarinitiativet (MI 6/2023 rd) är att förbjuda terapier som syftar till att omvända personer som hör till sexuella minoriteter, transpersoner och personer med intersexvariationer så att de blir heterosexuella och/eller ”cispersoner” vars könsuppfattning stämmer överens med det biologiska könet. I initiativet förutsätts det att lagberedning inleds för att kriminalisera omvändelseterapier.

I initiativet förblir det dock oklart vad som räknas som omvändelseterapier som ska kriminaliseras. När nya straffbestämmelser införs är det viktigt att se till att lagstiftningen blir tillräckligt tydlig, exakt och noggrant avgränsad.

I medborgarinitiativet sägs det att syftet med initiativet inte är att ”förbjuda utövandet av så kallad själavård eller annan religionsfrihet”, men samtidigt anses också vård som tillhandahålls patienten på dennas egen önskan vara förbjuden. Många av de sakkunniga som utskottet hört ansåg att det finns risk för att normala former av religionsutövning och en frivillig önskan att ändra sin sexualitet utan påtryckningar ses som en del av omvändelseterapier till följd av att initiativet godkänns.

Enligt ett sakkunnigytrande till utskottet finns det risk för att om definitionen av de förbjudna omvändelseterapierna på samma sätt som i initiativet blir vag och lämnar rum för tolkning, kan det leda till situationer där barn anmäler sina föräldrar efter ett gräl, lärare som av misstag nämnt en elevs gamla namn blir hotad med åtal, det tolkas som brott om en terapeut har fel min, undersökande psykoterapi kriminaliseras, språket utsätts för propaganda och transaktivister spelar in samtal i smyg och redigerar samtalen för sina egna syften, sprider dem vidare och uppviglar till våld. Enligt sakkunnigytranden har det redan nu förekommit situationer där transaktivister som blivit frustrerade under en undersökningsprocess har gjort det här. Det finns en uppenbar risk för att en lag som förbjuder omvändelseterapier som en del av hälso- och sjukvårdslagstiftningen oavsiktligt kan väcka idén att det är fel på undersökningsprocesserna och att det är berättigat att attackera dem.

För att främja interventioner som modifierar könsegenskaper har vissa aktörer som önskar snabba fysiska behandlingar enligt ett sakkunnigytrande till utskottet börjat använda begreppet ”conversion therapy” för psykosocialt arbete som reflekterar över identitet och stöder identitetsstabilisering samt behandling av psykiska störningar som uppträder i kombination med upplevelser av könsdysfori.

Om omvändelseterapier blir förbjudna enligt lag kan det enligt yttrandet leda till att av tjänsteutbudsrådet för hälso- och sjukvården rekommenderad psykosocial intervention som reflekterar över identitet, psykoterapeutisk behandling av samtida psykiatriska störningar, lämplig omfattande psykiatrisk undersökning på specialnivå före beslut om eventuella korrigerande behand-

Betänkande LaUB 4/2025 rd
Reservation 2

lingar eller, vid behov, tillhandahållande av psykoterapi till en person som problematiserar sitt kön tolkas som "omvändelseterapier". Enligt uppgift till utskottet har detta hänt till exempel i Australien och Förenta staterna, och därför har läkare och psykologer till och med utsatts för hot om att bli fräntagna sin rätt att utöva yrket.

Målet att förbjuda omvändelseterapier får inte bli ett hinder för till exempel behövlig hälso- och sjukvårdslagstiftning om transsexualitet eller för undersökningar och behandlingar som bygger på godkända medicinska metoder och praxis och rekommendationerna från tjänsteutbudsrådet för hälso- och sjukvården.

Religionsfrihet och yttrandefrihet

Åtskilliga sakkunniga som utskottet hört ansåg att en kriminalisering av omvändelseterapier enligt definitionen i initiativet utgör ett hot mot religionsfriheten och yttrandefriheten. Syftet med initiativet är inte att förbjuda "utövandet av så kallad själavård eller annan religionsfrihet så länge det inte förvandlas till 'omvändelse' som kränker de grundläggande fri- och rättigheterna och hälsan", hävdas det i medborgarinitiativet.

Svårigheten att uppnå syftet med medborgarinitiativet sammanfattas delvis i problemet med definitionen av omvändelseterapier. Av initiativet framgår inte tydligt var gränsen går mellan verksamhet som är omvändelseterapi och verksamhet som inte är det. Enligt initiativet ska förbudet rentav omfatta verksamhet som modifierar könsuppfattningen eller den sexuella läggningen och som patienten frivilligt deltar i.

Seta ry:s styrelse har (10 mars 2022) konstaterat att ett totalförbud mot omvändelseterapier bör omfatta uppmaning eller befallning att undertrycka sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck samt religiös praxis som syftar till förändringsförsök (såsom gemensam förbön för att ändra någons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck).

Utöver medlemskyrkorna och församlingarna i Evangeliska Alliansen i Finland är det enligt den romersk-katolska kyrkans och ortodoxa kyrkans läror en synd att ha sex med en person av samma kön, och därför bör man avstå från det. Detta synsätt bygger på Nya testamentet (Rom. 1:26-27; 1 Kor. 6:9; 1 Tim. 1:9-11) och på kyrkornas traditionella läror. Islam förbjuder å sin sida kraftfullt homosexualitet och könsrelaterade avvikelser.

Det är problematiskt med tanke på religions- och yttrandefriheten, om undervisning, handledning och vägledning enligt trossamfundens egna synpunkter och värderingar betraktas som omvändelseterapier och därmed som förbjuden verksamhet. Enligt ett sakkunnigytrande till utskottet har det redan i Europa förekommit avskräckande exempel på de skadliga konsekvenser för yttrandefriheten som kriminaliseringen av omvändelseterapier har. I Frankrike har till exempel en katolsk präst blivit underkastad utredning av allmänna åklagaren med stöd av lagen om förbud mot omvändelseterapier, när prästen i religiöst syfte hade kallat homosexualitet en svaghet.

Det ingår i en persons självbestämmanderätt att söka stöd till exempel för ett liv enligt sin egen övertygelse. De kristna församlingarna bör ha en med religionsfrihet tryggad möjlighet att vägle-

Betänkande LaUB 4/2025 rd Reservation 2

da sina medlemmar i livet enligt deras tro och söka förändring i livet genom tro, vägledning och själavård.

Omvändelseterapier i Finland

I medborgarinitiativet krävs kriminalisering av ett problem vars förekomst och omfattning i Finland inte är tillräckligt undersökt.

Enligt sakkunnigyttranden till utskottet är omvändelseterapi inte en godkänd metod inom hälso- och sjukvården och ingår inte i den offentligt finansierade hälso- och sjukvården i Finland. Omvändelseterapier hör inte till rutiner eller metoder hos någon sammanslutning som tillhandahåller psykoterapi och som grundar sin verksamhet på vetenskaplig kunskap. Om det i den egentliga hälso- och sjukvården eller i yrkesutövningen i fråga om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården förekommer osaklig verksamhet som inte grundar sig på allmänt godkända förfaranden inom hälso- och sjukvården och som kan beskrivas som omvändelseterapi, kan man redan i nuläget ingripa i verksamheten med hjälp av tillsynen över hälso- och sjukvård och yrkesutbildade personer.

Enligt ett sakkunnigyttrande till utskottet har det i fackförbundens anvisningar rekommenderats att terapeuter inte ska tillhandahålla behandlingar liknande omvändelseterapier. Omvändelseterapier är alltså inte en vårdform med stor spridning. De få aktörer som kan anses tillhandahålla omvändelseterapier enligt medborgarinitiativet grundar sin verksamhet på myndiga personers fria vilja. Enligt dem är målet inte att bli av med eller omvända en sexuell läggning, utan att hjälpa människor att leva med denna. Det är inte nödvändigtvis ändamålsenligt att betrakta sådana stöd- och hjälpåtgärder som omvändelseterapier.

Polisen har inte fått kännedom om några fall i Finland där omvändelseterapier påstås ha uppfyllt rekvisitet för misshandel.

Kriminaliseringsbehovet

Behovet av att kriminalisera omvändelseterapier i Finland är tvivelaktigt redan på grund av att det för närvarande inte finns tillförlitliga uppgifter om fenomenets omfattning och förekomst i vårt land. En kriminalisering kan därför bli en symbolisk gest snarare än en fungerande lösning på potentiella påtryckningar till exempel från religiösa samfund och familjer.

Det är sannolikt att bevisröskeln blir hög i fråga om omvändelseterapier, eftersom det är svårt att bevisa uppsåt och det ofta kan finnas många delaktiga. En undersökning av fallen skulle kräva betydande mängder myndighetsresurser.

Frågan kan också granskas med avseende på de kriminaliseringsprinciper som styr lagstiftaren.

Enligt principen ultima ratio måste straffrätten komma i sista hand när man ska ingripa i ett problem. Därför bör man först noggrant bedöma vilket slags problem det kan vara fråga om, hur omfattande det är och hur man bäst kan hantera det. Ett av de största problemen i anslutning till medborgarinitiativets krav är att det i Finland inte finns tillförlitliga forskningsdata om omvändelse-

Betänkande LaUB 4/2025 rd Reservation 2

terapi. En kriminalisering som baserar sig på medborgarinitiativet görs således utifrån en bristfällig lägesbild och bedömning.

För lagstiftaren gäller också förbudet mot en inexact strafflag. Med andra ord måste det vara klart för alla vilket slags verksamhet som är förbjuden. Definitionen av omvändelseterapi i medborgarinitiativet är i sig mycket vag och lämnar rum för tolkning, och den kan leda till de oskäliga situationer som beskrivs ovan.

Innan vi kriminaliserar omvändelseterapi måste vi också se närmare på fördelar och nackdelar. Även om kriminalisering är det enda effektiva sättet att ingripa i ett problem, måste fördelarna med ett förbud vara större än nackdelarna. Om förbudet har fler nackdelar än fördelar bör vi inte gå in för en kriminalisering. Enligt de sakkunnigyttranden som utskottet fått är många sakkunniga skeptiska till att kriminalisering skulle vara det bästa sättet att uppnå den nytta som medborgarinitiativet eftersträvar. Om kriminaliseringen framskrider på det sätt som initiativet förutsätter, kan det i värsta fall försvåra tillgången till behövlig vård samt tillhandahållandet av tjänster enligt patientens önskemål och behov. Det är märkligt att det på lagnivå ska fastställas vilken psykisk förändring klienten får eftersträva genom psykoterapi. I Finland är det motiverat att bedöma i vilken omfattning den gällande lagstiftningen redan förbjuder vissa av de förfaranden som nämns i initiativet. Till exempel att uppsåtligen eller av oaktsamhet skada någons hälsa är redan straffbart enligt 21 kap. i strafflagen. Det är också straffbart att uppsåtligen eller av grov oaktsamhet orsaka allvarlig fara för hälsan (21 kap. 13 § i strafflagen). Enligt 21 kap. 5 § 1 mom. i strafflagen kan man också göra sig skyldig till misshandel om man skadar någons hälsa utan att begå våld. I fråga om alternativmedicinska behandlingar och naturläkemetoder har högsta domstolen kommit med ett prejudikat 1994:101. I Sverige har det genomförts en omfattande utredning där bland annat behovet av kriminalisering av omvändelseterapi bedömdes. I fråga om omvändelseterapi stannade man i utredningen för att de nuvarande straffbestämmelserna täcker in de allvarligaste påverkanssätt som förekommer. De gärningar som i sin tur inte omfattas av straffbarheten är inte så allvarliga att det i fråga om dem finns skäl att föreskriva om kriminalisering. Kriminalisering ansågs inte vara ett effektivt sätt att avvärja oönskat förfarande.

Alternativ till separat kriminalisering av omvändelseterapi

Justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet ansåg i sitt yttrande att det är nödvändigt att effektivisera tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna i fråga om könsidentitet och sexuell läggning i vårt land till exempel genom att öka medvetenheten och utbildningen. Det finns också behov av mer framforskad dokumentation om de företeelser som avses i initiativet. Under utskottsbehandlingen framgick det att det enligt justitieministeriet, polisen och många andra sakkunniga inte för närvarande är motiverat att införa nya straffbestämmelser.

Många av de sakkunniga som utskottet hört rekommenderade att man i Finland på samma sätt som i Sverige och Norge undersöker vilket problem omvändelseterapi i Finland i verkligheten utgör, och först utifrån detta bör olika alternativa lösningar övervägas. Dessutom finns det skäl att bedöma hur de regleringsmodeller som tillämpas i andra länder har fungerat och vilka konsekvenser de har haft.

Betänkande LaUB 4/2025 rd
Reservation 2

Matti Tolvanen, professor i straff- och processrätt, föreslog för utskottet att kriminaliseringen kunde ingå som en del av den allmänna straffbarheten för tvingande kontroll.

Dessutom föreslogs det för utskottet att missbruk i trossamfund i stället åtgärdas genom behörig utbildning och ökade insikter.

Sammanfattning

Att tvinga och utöva påtryckningar för att förändra individens könsuppfattning och sexuella uppfattning är fel och måste fördömas. I det avseendet har medborgarinitiativet ett uppenbart gott syfte. Men det måste noteras att det för närvarande inte finns tillräckligt omfattande och tillförlitliga uppgifter om förekomsten av omvändelseterapier och de problem dessa orsakar i Finland. Frågan bör först utredas heltäckande, och först därefter bör vi överväga eventuella lagstiftningsbehov eller andra lösningar för att effektivt ingripa i problemen.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar förslaget i medborgarinitiativ MI 6/2023 rd om att lagberedning ska inledas.

Helsingfors 20.3.2025

Pekka Aittakumpu saf
Rami Lehtinen saf
Juho Eerola saf